

УДК 271.2:172.15

© Фазан В. В., Погребной В. В., 2024.

<https://orcid.org/0000-0002-9823-3704>

<https://orcid.org/0009-0000-5406-8850>

<https://doi.org/10.34142/23128046.2024.57.11>

**В. В. Фазан,
В. В. Погребной**

КНИГА ЄККЛЕЗІЯСТА ЯК ВАРІАТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДУ В ПІДЛІТКОВИЙ ПЕРІОД

Війна, кризові процеси у суспільно-політичному житті України та економіці негативно вплинули на збільшення кількості самогубств. Постійно високим відсотком серед них залишаються молоді люди. Перше місце серед причин посідає екзистенціальний вакуум, втрата сенсу життя. Виявлений порядок негативу потребує корекції існуючих ефективних систем профілактичної роботи з підлітками. Понад п'яти тисячоліть світові освітні і виховні системи користувалися інструментом культурної складової як такої, що надає особистісні приклади історичних позитивних персон й пропонує цілісні картини екзистенціальних сенсів. Так, однією з фундаментальних антисуїцидальних письмових пам'яток залишається книга східної етично-філософської поезії «Єкклезіяст», сутність якої полягала в пошуках сенсу соціально-продуктивного життя.

Книга Єкклезіяста виникла в період потрясінь та фундаментальних соціальних, індивідуальних, психологічних та геополітичних змін. Найпізніша з доведених дат написання книги – час напередодні початку нашої ери. Він ознаменувався максимальним філософським осмисленням особистого та соціального буття і перших спроб досвідченого огляду того, що знаходиться за межами осмислення – філософи залишали цей світ з «дослідницькою» метою суїцидальним шляхом. Автор книги Єкклезіяста запропонував свій альтернативний шлях без передчасного фатального результату. Не дарма деякі сучасні дослідники називали його книгу «посібником із суїциду». Завдяки зазначеній праці було виховано та реабілітовано тисячі поколінь.

Взагалі, ідея дослідження самогубства як педагогічного та філософського феномену не нова. Проблемою суїцидальної поведінки займалися провідні зарубіжні та вітчизняні дослідники, які розглядали самогубство з різних позицій (біологічної, психологічної, соціально-педагогічної, філософсько-екзистенційної): Сенека, М. Монтень, І. Кант, Е. Дюркгейм, З. Фрейд, В. Франкл, А. Ленгле, Я. Гілінський, Т. Вашека та інші.

Метою статті є обґрунтування можливості та необхідності використання культурної спадщини давньосхідних джерел етично-філософської літератури для соціально-педагогічної профілактики суїцидальної поведінки учнів основної школи та позашкільних закладів.

Ключові слова: суїцид, підлітки, єкклезіяст, екзистенціальна криза.

Fazan V. V., Pogrebnoi V. V. The book of Ecclesiastes as an alternative tool for suicide prevention in adolescence. The war and crisis processes in Ukraine's socio-political life and economy have had a negative impact on the increase in the number of suicides. A consistently high percentage of them are young people. The first place among the reasons is the existential vacuum, the loss of the meaning of life. The identified order of negativity requires the correction of existing effective systems of preventive work with adolescents. For more than five millennia, the world's educational and upbringing systems have used the tool of the cultural component as one that provides personal examples of historical positive figures and offers a holistic picture of existential meanings. Thus, one of the fundamental anti-suicide written monuments is the book of Eastern ethical and philosophical poetry Ecclesiastes, the essence of which was the search for the meaning of a socially productive life.

The book of Ecclesiastes emerged in a period of upheaval and fundamental social, individual, psychological and geopolitical changes. The latest proven date of the book is the time before the beginning of our era. It was marked by the maximum philosophical comprehension of personal and social existence and the first attempts to experience what is beyond comprehension - philosophers left this world for 'research' purposes by suicide. The author of the book of Ecclesiastes offered his alternative way without a premature fatal outcome. No wonder some modern researchers called his book a 'suicide manual'. Thanks to this work, thousands of generations have been educated and rehabilitated.

In general, the idea of studying suicide as a pedagogical and philosophical phenomenon is not new. The problem of suicidal behaviour has been studied by leading foreign and domestic researchers who have considered suicide from different perspectives (biological, psychological, social and pedagogical, philosophical and existential): Seneca, M. Montaigne, I. Kant, E. Durkheim, S. Freud, W. Frankl, A. Lengele, J. Gilinski, T. Vashaka and others.

The purpose of the article is to substantiate the possibility and necessity of using the cultural heritage of ancient Eastern sources of ethical and philosophical literature for the social and pedagogical prevention of suicidal behaviour of primary school students and extracurricular activities.

Keywords: *suicide, adolescents, ecclesiastics, existential crisis.*

Вступ. Навмисне самоушкодження, не рідко зі смертельним фіналом, яке являє собою відкритий прояв саморуйнівної поведінки – актуальна проблема сучасності. За статистикою, Україні належить одне з провідних місць у Європі за кількістю самогубств (Roman, 2017). Кризові процеси у суспільно-політичному житті України та економіці тільки підсилили тенденцію і негативно вплинули на збільшення кількості випадків суїциду. Особливо тривожним є зростання випадків самогубної поведінки серед молоді (Monitorynh vupadkiv suitsydiv sered ditei, n. d.). Найбільша кількість зареєстрованих суїцидальних спроб припадає на вік від 14 до 29 років, а

найбільша кількість спроб вдалого суїциду – серед підлітків у віці до 14 років (Yermakova, 2023).

Школа, як соціальний інститут, займає одне з головних місць у житті підлітка. Саме у цей віковий період відбувається формування особистості, переоцінка життєвих цінностей. Підлітки, з притаманною їм імпульсивністю, фрагментарною дезорієнтацією, опинившись у ситуації фрустрованості значущих потреб та невизначеності, часто вдаються до соціально-дезадаптивної поведінки. Отже, розробка проблеми вдавання до суїцидального виходу в підлітковому та молодому віці набуває особливої теоретичної і практичної актуальності, а гуманітарний інструментарій задля збереження життя юного громадянина розширюється.

Ідея дослідження самогубства як педагогічного та філософського феномену не нова. Проблемою суїцидальної поведінки займалися провідні зарубіжні та вітчизняні дослідники, які розглядали самогубство з різних позицій (біологічної, психологічної, соціально-педагогічної, філософсько-екзистенційної): Сенека (Seneka, 2001), М. Монтень (Monten, 2012), І. Кант (Kant, 2000), Е. Дюркгейм (Diurkheim, 1994), З. Фрейд (Freid, 1999), В. Франкл (Frankl, 2020), А. Ленгле (Längle & Sinnvoll, 2002), Я. Гілінський (Hilinskii, 2004), Т. Вашека (Vasheka, 2006).

Зміст, планування та організацію профілактики суїцидальної поведінки у шкільному середовищі досліджували такі науковці, як: М. Вовканич (Vovkanych, n. d.), Н. Югова (Jugova, 2014) та інші. Останні в списку вчені, досліджуючи юнацькі суїциди, відзначили, що в самогубчих діях, які скоюються молодими людьми, одну з головних ролей відіграє елемент копіювання. Підтвердження цьому можна знайти у періодичних виданнях, у яких час від часу зазначається про підлітковий суїцид, скоєний після самогубства відомої людини і, як правило, саме в такій формі.

В то й же час серед діагностованих суїцидогенних чинників перші місця за ступенем прояву як у менших, так і у старших підлітків посідають стосунки з оточуючими та проблема втрати сенсу життя. І лише наступний – проблеми матеріального забезпечення. Понад п'яти тисячоліть світові освітні й виховні системи користувалися інструментом етично-релігійної складової як такої, що і надає особистісні приклади історичних позитивних персон, так і пропонує цілісні картини екзистенціальних сенсів.

Так, однією з фундаментальних антисуїцидальних письмових пам'яток залишається книга східної етично-філософської поезії «Єкклезіаст», сутність якої полягала в пошуках сенсу соціально-продуктивного життя. В умовах постійного статистичного росту кількості самогубств, відмова від всесвітньо визнаного культурного інструментарію, затвердженого хронологією, є пасивно

деструктивною. В українських наукових статтях і творах не так багато інформації стосовно використання подібних джерел для соціально-педагогічної профілактики суїцидальної поведінки. Відтак, ця проблема потребує більш глибокого теоретичного дослідження.

Мета та завдання. Метою статті є обґрунтування можливості та необхідності використання культурної спадщини давньосхідних джерел етично-філософської літератури для соціально-педагогічної профілактики суїцидальної поведінки учнів основної школи та позашкільних закладів.

Методи дослідження. Для обґрунтування можливості й необхідності використання культурної спадщини давньосхідних джерел для соціально-педагогічної профілактики суїцидальної поведінки учнів було застосовано такі методи наукового пізнання, як: узагальнення, порівняння, аналіз та синтез.

Результати. Юність, як період формування загальних соціальних засад, є важливим етапом у житті кожної людини. Основною суперечністю юнацького віку є те, що як організм, так і розумові процеси особистості кваліфікуються сформованими майже як у дорослої людини. Вже присутні чітко виражені бажання й прагнення, але юнак ще не має повної наявності тих можливостей, які б могли їх задовольнити. Таким чином, в особистості виникає внутрішній конфлікт, що у свою чергу є джерелом тривожності (Korolov, 2000).

Саме тому згідно вікової психології та статистики, суїцидальна активність серед дітей відзначається лише після 9 років, а збільшення числа самогубств спостерігається, досягаючи максимального рівня в 16-18 років. Отже, саме на юнацький період життя, який переважно протікає в школі, припадає період максимального ризику. З метою запобігання негативному впливу, школа та позашкільні виховні центри мають стати місцем, де підліток буде самостверджуватися, розвиватися, де у нього не виникне думка про суїцид (Tymoshenko, 2015).

Досить часто у виховних і методичних рекомендаціях, посібниках серед антисуїцидальних порад звучить загальне і недорозкрите щодо «створення в навчальних закладах атмосфери високої духовності...» (Rybalka, 2009), без докладного роз'яснення даної складової. У 2021 році в своєму дослідженні, присвяченому методології суїцидальної превенції серед учнівської молоді, докториня філософії Катерина Сахарова підкреслювала, що «проблема самогубства виступає об'єктом дослідження багатьох наукових галузей – медицини, психології, філософії, юриспруденції» тощо (Sakharova, 2021).

Довготривалі секуляризаційні процеси та напрям розвитку сучасної європейської педагогіки нажаль відокремили від нас перевірений роками виховний профілактичний інструментарій. Саме в одній із давніх книг, авторство якої авторитетно приписується легендарному взірцю мудрості й

поміркованості, чиє ім'я стало номінальним в історії та літературі – Соломону, вже піднімалося питання сенсу життя та виходу з екзистенціальної кризи. Це книга «Єкклезіаста».

Приклад саме людини, яка досягла визнання та авторитету в суспільстві, посилене смислове навантаження книги для молодих людей, вік яких привертає увагу саме до досвіду успішних керівників (Kidner, 1976). Доведено, що сам твір з'явився як продукт компіляцій писемних пам'яток (Daniel, 1988): давньогрецьких, шумерських, єгипетських та ін. Цінність книги полягає й у тому, що автор пройшов та поділився з читачем результатами тих пошуків, в яких він вбачав сенс та радість. Вибрані Соломоном шляхи ідентичні тим, в яких шукають високі дози природних гормонів задоволення підлітки: гроші, влада, близькі відносини (Єккл. 2 гл.). Безпосередньо книга «Єкклезіаста» «викладає свою життєстверджуючу концепцію у критичному діалозі з протилежними точками зору», що є аналогічним способом подання інформації для підліткового періоду біполярних суперечок з оточуючими.

Досвід спостереження підлітком за приватними і загальними проявами історії, де справедливість і логіка або носять умовний характер, або зовсім не узгоджуються, вимагає від нас запропонувати йому систему більш широкого фізіологічного і вузько-психологічного горизонту. «Я ж повернувся і побачив усі пригноблення, що сталися під сонцем. І ось сльоза пригноблених, і немає в них потішника, і в руках їхніх гнобителів – сила, і немає в них потішника» (Turkoniak, Єккл. 4:1).

«Цьому я віддав своє серце, щоб пізнати мудрість і побачити плутанину, зроблену на землі, бо і вдень, і вночі не бачить сну своїм очам. І я побачив усі Божі творіння, що людина не зможе осягнути творіння, зроблене під сонцем. І скільки б людина не намагалася осягнути, то не осягне. І скільки б мудрий не говорив, що пізнав, не зможе осягнути» (Turkoniak, Єккл. 8:16-17).

Цілепокладання – найважливіший інструмент закріплення активного та результативного буття юної людини. Поза високою метою вона, у кращому випадку, залишиться з проміжними цілями, але без певного високого та кінцевого фіналу. Тобто молода людина знає фрагментарні цілі, які нерідко конфліктують за змістом між собою протягом невеликого часового періоду, але не знає в цілому навіщо вона здійснює низку цих дій. «Дай мені точку опори, і я переверну світ», – говорив у давнину Архімед. І він мав рацію. Знаючи розподіл сил у найпростішому пристрої важеля, він розумів, що точка опори має бути поза цим світом (Fast, 2009).

Цезарій Арльський, у коментарях на книгу Соломона зазначав, що в екзистенційному пошуку людини, який приводить у деяких своїх уявних глухих кутах до бажання не продовжувати буття, лежить підміна понять. «Ми

повинні «вбивати» у собі злі та асоціальні наміри, бажання, вади, а... намагаємось вбити себе. Ми помилково приймаємо себе як їхнє безпосереднє джерело, тоді як перед нами свобода поступово формувати та стати джерелом радості» (Frenki, 2009).

Обговорення. Книга Єсклезіяста виникла в період потрясінь та фундаментальних соціальних, індивідуальних, психологічних та геополітичних змін. Найпізніша з доведених дат написання книги – час напередодні початку нашої ери. Він ознаменувався максимальним філософським осмисленням особистого та соціального буття і здійсненням перших спроб досвідченого огляду того, що знаходиться за межами осмислення. Зокрема, філософи залишали цей світ з «дослідницькою» метою суїцидальним шляхом.

Автор книги Єсклезіяста запропонував свій альтернативний шлях без передчасного фатального результату. Не дарма деякі сучасні дослідники називали його книгу «посібником з суїциду», якщо виключити останні розділи, які дарують надію та спасіння. Тобто Соломон у першій частині з комітрагічним відтінком висловив думки «мислителів без надії», доповнюючи цілісну картину другою частиною – своїм висновком. Це дозволило людству перейти в епоху, яка своїм новим альтруїстичним та метафізичним характером стала носити найменування «після різдва Христового» (Hubbard, 1976).

Ця епоха набула відтінку самопожертви і наповнила змістом біль і випробування, що зустрічаються на шляху кожного суб'єкта. Пізніше мислитель Блез Паскаль відзначить їхню конструктивність. Фрагментарні страждання є однією з відправних точок, що змушують людину жити далі в неідеальному світі та виступають більш значним рефлексором розвитку, ніж стан радості та ейфорії, оскільки «біль не викликає звикання, у той час як перманентна радість занурює поступово людину в безодню індивідуального «щастя» та егоїзму» (Paskal, 2009).

Соломон «протестував проти легковажних узагальнень, яким його колеги навчали своїх учнів досягати успіху в житті. Вони настільки спрощували життя і його закони, що це стало вводити в оману і бентежити їх послідовників. «Бідний і мудрий раб кращий за старого і безумного царя, який ще не навчився, як сприймати оточуючий світ» (Turkoniak, Єскл. 4:13). Цінність соціальних дослідів, проведених Соломоном над собою й доступних йому різномірних піддослідних, єдність поставлених питань та зроблених ним висновків, доводить як універсальність проблематики, так і необхідність спорідненості кожного людського індивідуума в одну мета-сім'ю, де підтримка один одного в кризових ситуаціях виявляється опорою. Це підводить нас до необхідності стимуляції у межах одного навчального класу, групи, гуртка процесів прото-сімейної моделі взаємовиручки, наполегливого твердження, що криза настає у

кожного, і кожен протягом навчання та формування виявиться і об'єктом, і суб'єктом підтримки (Wright, 1968).

Висновки. Соціально-педагогічна профілактика суїцидальної поведінки у шкільному середовищі та позашкільній виховній роботі потребує систематичного впровадження, залучення різних відомств та галузей для її ефективної організації. Одним із напрямів може стати поглиблене знайомство із етично-філософською складовою світової літератури. Адже трьох тисячолітній досвід зберіг та примножив загальну світову педагогіку, враховуючи, що книги біблійно-етичного корпусу були підручниками початкової та середньої школи переважну частину цього часу.

Позитивним навантаженням книги «Єкклезіяста» залишаються багатовікові моральні цінності: «немає нічого кращого, як насолоджуватися людині своїми ділами: тому що це доля її», прийняти це земне життя як вищий дар, працювати, їсти і пити (2:24-26), намагатися зберігати в усьому міру, не витрачаючи всі сили душі на досягнення третьорядної мети (7:15-18), намагатися зрозуміти, що краще бути освіченим і творити (2:13), а також бути соціально активним у спілкуванні, дружбі, шлюбі (4:9-12). Але найвищою виховною точкою книги залишається можливість вибудовування на культурно-етичних засадах книги Єкклесіяста широкого та глибинного екзистенціального сенсу буття підлітка, який знаходиться в стані тривожності до завершення періоду дорослішання.

ЛІТЕРАТУРА:

- Френкі Джон Р. (Ред.). *Біблійні коментарі отців Церкви й інших авторів I-VIII ст.* (Т. 4). Тернопіль: Герменевтика, 2009.
- Турконяк Р. (Перек.). *Біблія*. Режим доступу: <https://www.bible.com/uk/bible/1755/ECC>
- Вашека Т. В. Психологічні чинники суїцидальних ідецій та профілактика самогубств у підлітковому віці. (Дис. канд. псих. наук). К., 2006. Режим доступу: <http://www.disslib.org/psykholohichni-chynnyky-suyitsydalnyyi-ideatsiy-ta-profilaktyka-samohubstv-u.html>.
- Вовканич М. Д. Соціально-педагогічна допомога підліткам із суїцидальною поведінкою. Режим доступу: <https://vipsoft.blob.core.windows.net/contest/a2235d3e8afcba51ad8b47b779a3337d.pdf>
- Єрмакова Н. Прояви суїцидальних тенденцій у підлітковому віці. Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка. 2023. DOI <https://doi.org/10.35619/praprv.v1i20.325>
- Кант І. *Лекції з етики*. К.: Книжкова майстерня, 2002.
- Корольов Д. К. Позитивне емоційно оціночне ставлення до життя як умова прояву здібностей індивіда. *Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Соціологія. Психологія. Педагогіка*, № 8, 2000, С. 38-41.
- Моніторинг випадків суїцидів серед дітей. Режим доступу: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/monitoring-vipadkiv-suyicidiv-sered-ditej
- Монтень М. Проби. К.: Фоліо, 2012.

- Нечерда В. Б., Кириченко В. І. Підлітки уразливих категорій: типологія і особливості виховання в умовах закладів загальної середньої освіти. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2019.
- Паскаль Б. Думки. К.: Дух і Літера, 2009.
- Рибалка В. Психологічна профілактика суїцидальних тенденцій проблемної особистості. К.: Шкільний світ, 2009.
- Роман К. Піти з життя: в Україні зростає кількість дитячих самогубств. РБК «Україна». Режим доступу: <https://daily.rbc.ua/ukr/show/ukraine-rastet-chislo-detskih-samoubiystv-1505233130.html>
- Сахарова К. О. Методологія суїцидальної превенції серед учнівської молоді. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*, № 1, 2021. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.1.15>
- Тимошенко К. Ю. Соціально-педагогічна профілактика суїцидальної поведінки учнів основної школи як наукова проблема. *Київський університет імені Бориса Грінченка. Наукові здобутки студентів факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти*, № 2. 2015. Режим доступу: <https://studscientist.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/14>
- Фазан В., Терещук О. Формування морально-духовних цінностей в системі сучасного виховання на прикладі пастирського служіння. *Педагогічні науки*, № 75/76, 2020. С. 70-74. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2020.75-76.226360>.
- Фаст Г. Тлумачення на книгу Єкклезіяст. К., 2009.
- Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. К.: КЛ-КСД, 2020.
- Якименко В. М. Проблеми навчання дітей мігрантів у країнах Західної Європи. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2023. № 55. С. 147-161.
- Daniel C. Fredericks. Qoheleth's language: Re-evaluating its Nature and Date. *Ancient Near Eastern Texts and Studies* (Vol. 3). Lewiston; Queenston, 1988.
- Freud S. *Standard Edition of the Complete Psychological Works*. London: Hogarth Press, 1999.
- Hubbard D. A. *Beyond Futility: Message of Hope from the Book of Ecclesiastes*. Grand Rapids, 1976.
- Kidner D. *A Time to Mourn and a Time to Dance: The Message of ecclesiastes*. Downers Grove, IL: InterVarsity, 1976.
- Längle Alfred, *Sinnvoll Leben. Logotherapie als Lebenshilfe*. Freiburg-Basel-Wien: Herder. 2002.
- Wright A. G. The Riddle of the Sphinx. *The Structure of the Book of Qophelet*, № 30, 1968. С. 313-334.
- Zaremba M. P. Agresja i przemoc w szkole. Przegląd wybranych egzemplifikacji działań (nie) profilaktycznych podejmowanych przez nauczycieli oraz uczniów – kilka uwag praktycznych. In *Profilaktyka zagrożeń dzieci i młodzieży*: Redakcja Sławomir Cudak (pp. 175-188). Łódź, Warszawa: Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, 2015

REFERENCES:

- Frenki, Dzhon R. (Ed.). (2009). *Bibliini komentari ottsiv Tserkvy y inshykh avtoriv I-VIII st. [Biblical commentaries of the Church fathers and other authors of the 1st-8th centuries.]*. (Vol. 4). Ternopil: Hermenevtyka [in Ukrainian].
- Turkoniak, R. (n. d.) (Trans.). *Bibliia [Bible]*. Retrieved from: <https://www.bible.com/uk/bible/1755/ECC> [in Ukrainian].
- Vasheka, T. V. (2006). *Psykhoholichni chynnyky suitsydalnykh ideatsii ta profilaktyka samohubstv u pidlitkovomu vitsi [Psychological factors of suicidal ideation and suicide prevention in adolescence]*. (PhD diss.). Kyiv. Retrieved from: <http://www.disslib.org/psykhoholichni-chynnyky-suyitsyaldnyyi-ideatsiy-ta-profilaktyka-samohubstv-u.html> [in Ukrainian].
- Vovkanych, M. D. *Sotsialno-pedahohichna dopomoha pidlitkam iz suitsyaldnoiu povedinkoiu [Social and pedagogical assistance to teenagers with suicidal behavior]*. Retrieved from:

<https://vipsoft.blob.core.windows.net/contest/a2235d3e8afcba51ad8b47b779a3337d.pdf> [in Ukrainian].

- Yermakova, N. (2023). Proiavy suitsydalnykh tendentsiŭ u pidlitkovomu vitsi [*Manifestations of suicidal tendencies in adolescence*]. Sumskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. A. S. Makarenka. DOI <https://doi.org/10.35619/praprv.v1i20.325> [in Ukrainian].
- Kant, I. (2000). Lektsii z etyky [*Lectures on ethics*]. Kyiv: Knyzhkova maisternia [in Ukrainian].
- Korolov, D. K. (2000). Pozytyvne emotsiŭnootsinochne stavlennia do zhyttia yak umova proiavu zdibnosti indyvida [A positive emotional evaluative attitude to life as a condition for the manifestation of an individual's abilities]. *Visnyk Kyivskoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Sotsiologhii. Psykholohiia. Pedahohika* [*Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv University. Sociology. Psychology. Pedagogy*], 8, 38-41 [in Ukrainian].
- Monitorynh vypadkiv suitsydiv sered ditei (n. d.). [*Monitoring of suicide cases among children*]. Retrieved from: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/monitoring-vipadkiv-suyicidiv-sered-ditej [in Ukrainian].
- Monten, M. (2012). Proby [*Samples*]. Kyiv: Folio [in Ukrainian].
- Necherda, V. B., & Kyrychenko, V. I. (2019). Pidlitky urazlyvykh katehori: typolohiia i osoblyvosti vykhovannia v umovakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity [*Adolescents of vulnerable categories: typology and peculiarities of upbringing in general secondary education institutions*]. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD [in Ukrainian].
- Paskal, B. (2009). Dumky [*Thoughts*]. Kyiv: Dukh i Litera [in Ukrainian].
- Rybalka, V. (2009). Psykholohichna profilaktyka suitsydalnykh tendentsii problemnoi osobystosti [*Psychological prevention of suicidal tendencies of a problematic personality*]. Kyiv: Shkilnyi svit [in Ukrainian].
- Roman, K. (2017). Pity z zhyttia: v Ukraini zrostaie kilkist dytiachykh samohubstv [*Ending life: the number of child suicides is increasing in Ukraine*]. RBK «Ukraina». Retrieved from <https://daily.rbc.ua/ukr/show/ukraine-rastet-chislo-detskih-samoubiystv-1505233130.html> [in Ukrainian].
- Sakharova, K. O. (2021). Metodolohiia suitsydalnoi preventsii sered uchnivskoi molodi [Methodology of suicide prevention among students]. *Dniprovskiyi naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava* [*Dnipro scientific journal of public administration, psychology, law*], 1. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.1.15> [in Ukrainian].
- Tymoshenko, K. Yu. (2015). Sotsialno-pedahohichna profilaktyka suitsydalnoi povedinky uchniv osnovnoi shkoly yak naukova problema [Socio-pedagogical prevention of suicidal behavior of elementary school students as a scientific problem]. *Kyivskiyi universytet imeni Borysa Hrinchenka. Naukovi zdobutky studentiv fakultetu psykholohii, sotsialnoi roboty ta spetsialnoi osvity* [*Kyiv University named after Borys Grinchenko. Scientific achievements of students of the faculty of psychology, social work and special education*], 2. Retrieved from: <https://studscientist.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/14> [in Ukrainian].
- Fazan, V., & Tereshchuk, O. (2020). Formuvannia moralno-dukhnovnykh tsinnosti v systemi suchasnoho vykhovannia na prykladi pastyrskoho sluzhinnia [The formation of moral and spiritual values in the system of modern education based on the example of pastoral service]. *Pedahohichni nauky* [*Pedagogical sciences*], 75/76, 70-74. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2020.75-76.226360> [in Ukrainian].
- Fast, H. (2009). *Tlumachennia na knyhu Ekkleziiast* [*Interpretation of the book of Ecclesiastes*]. Kyiv [in Ukrainian].
- Frankl, V. (2020). Liudyna v poshukakh spravzhnogo sensu [*Man in search of true meaning*]. Kyiv: KI-KSD [in Ukrainian].
- Yakymenko, V. M. (2023). Problemy navchannia ditei mihrantiv u krainakh Zakhidnoi Yevropy. [Issues in the education of migrant children in Western European countries]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia*. № 55. S. 147-161. [in Ukrainian].

- Daniel, C. Fredericks. (1988). Qoheleth's language: Re-evaluating its Nature and Date. *Ancient Near Eastern Texts and Studies* (Vol. 3). Lewiston; Queenston.
- Freud, S. (1999). *Standard Edition of the Complete Psychological Works*. London: Hogarth Press.
- Hubbard, D. A. (1976). *Beyond Futility: Message of Hope from the Book of Ecclesiastes*. Grand Rapids.
- Kidner, D. (1976). *A Time to Mourn and a Time to Dance: The Message of ecclesiastes*. Downers Grove, IL: InterVarsity.
- Längle, Alfred, & Sinnvoll, Leben. (2002). *Logotherapie als Lebenshilfe*. Freiburg-Basel-Wien: Herder.
- Wright, A. G. (1968). The Riddle of the Sphinx. *The Structure of the Book of Qophelet*, 30, 313-334.
- Zaremba, M. P. (2015). Agresja i przemoc w szkole. Przegląd wybranych egzemplifikacji działań (nie) profilaktycznych podejmowanych przez nauczycieli oraz uczniów – kilka uwag praktycznych. In *Profilaktyka zagrożeń dzieci i młodzieży*: Redakcja Sławomir Cudak (pp. 175-188). Łódź, Warszawa: Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk.
-

Інформація про авторів:

Фазан Василь Васильович: ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9823-3704>, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, вул. Остроградського, 2, м. Полтава, Україна 36000
e-mail: fazanvv@gmail.com

Information about the authors:

Fazan Vasyl Vasylovych: <http://orcid.org/0000-0002-9823-3704>, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, vice-rector for scientific work, V. H. Korolenko Poltava National Pedagogical University, Ostrohradskoho street, 2, Poltava, Ukraine 36000
e-mail: fazanvv@gmail.com

Погребной Володимир Валентинович: ORCID: <http://orcid.org/0009-0000-5406-8850>, докторант кафедри загальної педагогіки та андрагогіки, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, вул. Остроградського, 2, м. Полтава, Україна 36000
e-mail: Veniamin.pogrebnoi@gmail.com

Pogrebnoi Volodymyr Valentynovych: ORCID: <http://orcid.org/0009-0000-5406-8850>, Doctoral student of the Department of General Pedagogy and Andragogy, V. H. Korolenko Poltava National Pedagogical University, Ostrohradskoho street, 2, Poltava, Ukraine 36000
e-mail: Veniamin.pogrebnoi@gmail.com

Цитуйте цю статтю як: Фазан В. В., Погребной В. В. Книга Єкклєзіяста як варіативний інструмент профілактики суїциду в підлітковий період. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2024. № 57. С. 128-137.

DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2024.57.11>

Дата надходження статті до редакції: 17.09.2024

Стаття прийнята до друку: 01.10.2024